

BUNĂSTAREA SUBIECTIVĂ ÎN ROMÂNIA: FACTORI CARE INFLUENȚEAZĂ SATISFAȚIA CU VIAȚA ȘI BUNĂSTAREA MENTALĂ

MARIAN VASILE

BUNĂSTAREA SUBIECTIVĂ ȘI DIMENSIUNILE SALE

Bunăstarea subiectivă este termenul folosit în literatura de specialitate atunci când se discută despre starea de spirit a oamenilor. Starea de spirit este un barometru al vieții cotidiene, reflectând în plan subiectiv situația persoanelor și variind în funcție de contextul în care acestea trăiesc. Modul în care își apreciază propria situație și cum se simt oamenii se modifică în raport cu calitatea obiectivă (condiții de trai, starea sănătății, calitatea sistemelor publice etc.) și subiectivă a vieții (percepții despre cum funcționează societatea și despre propria persoană). Când contextul este pozitiv, iar resursele personale sunt suficiente pentru un trai bun, atunci bunăstarea subiectivă este pozitivă.

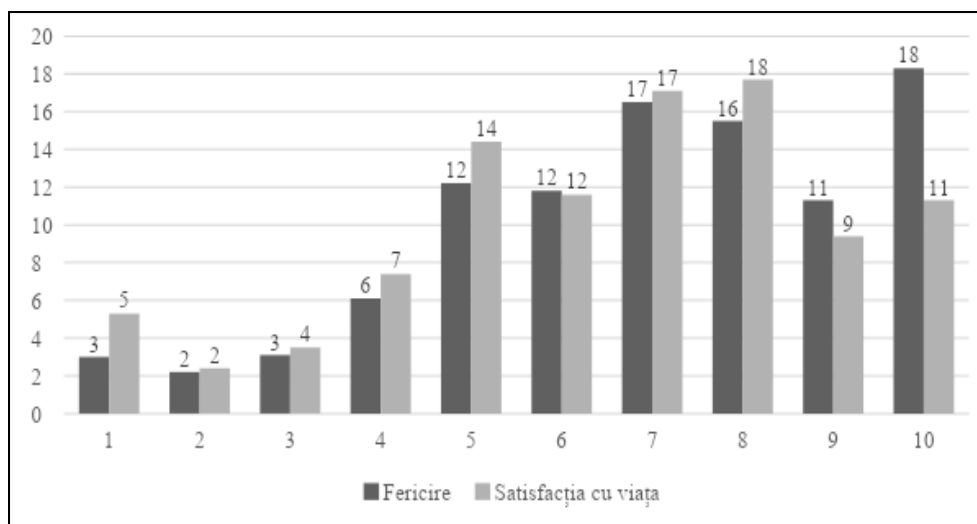
Bunăstarea subiectivă are trei dimensiuni: cognitivă, afectivă și eudeimonică (OECD 2013). Satisfacția sau mulțumirea cu viața reflectă distanța dintre starea de fapt și standardul subiectiv de viață, de dorit fiind o diferență cât mai mică între acestea. Satisfacția cu viața măsoară dimensiunea cognitivă. Dimensiunea afectivă este măsurată prin fericire și bunăstare mentală care sunt trăiri emoționale. Sociologii sunt interesați de cum se simt oamenii pe termen lung, dincolo de impactul semnificativ pozitiv sau negativ al unor evenimente exemplare (schimbarea stării civile, accident cu invaliditate, nașterea unui copil, decesul unei persoane apropiate etc.). Dimensiunea eudeimonică se referă la sensul atribuit vieții. Acest material se concentrează pe dimensiunea cognitivă și dimensiunea afectivă a bunăstării subiective.

Deoarece în România satisfacția cu viața și fericirea au distribuții asemănătoare (*Grafic 1*), iar coeficientul de corelație Pearson dintre acestea variază între 0,65 în Austria și 0,79 în Grecia, mă voi concentra pe satisfacția cu viața (dimensiunea cognitivă a bunăstării subiective) și bunăstarea mentală (dimensiunea afectivă a bunăstării subiective).

Adresa de contact a autorului: Vasile Marian (ICCV), Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, B-dul Schitu Măgureanu, nr. 9, sector 1, București, e-mail: marian.vasile@sas.unibuc.ro.

Grafic 1

Distribuția fericirii și a satisfacției cu viața în România, 2016, %

Q4. Luând totul în considerație, cât de mulțumit sunteți cu viața dvs în prezent? Vă rog utilizați o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „foarte nemulțumit” și 10 „foarte mulțumit”.

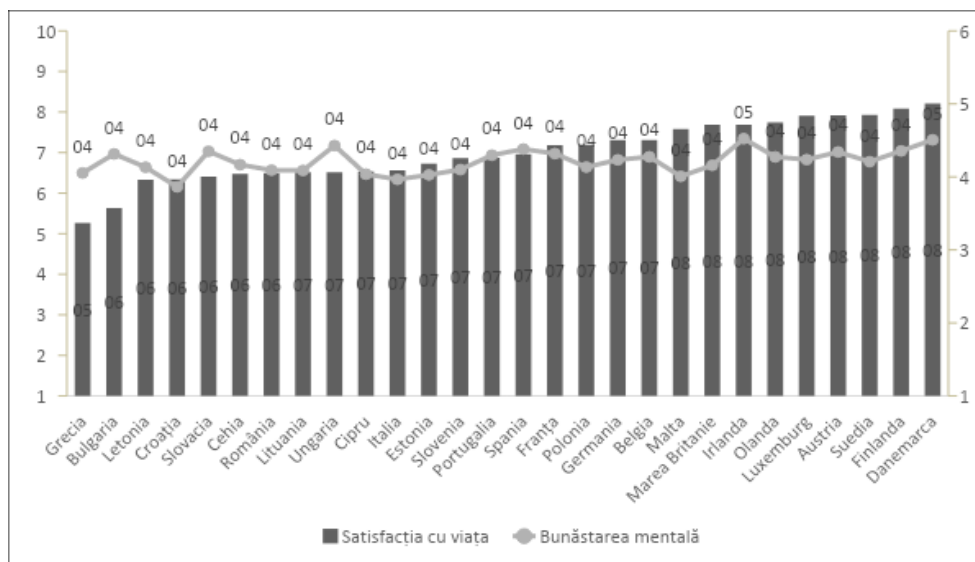
Q5. Luând în considerare toate aceste lucruri, cât de fericit(ă) ați spune că sunteți pe o scală de la 1 la 10 unde 1 înseamnă „foarte nefericit(ă)” și 10 înseamnă „foarte fericit(ă)”.

BUNĂSTAREA SUBIECTIVĂ ÎN ROMÂNIA ȘI CELELALTE ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE

Uniunea Europeană este un spațiu omogen în ceea ce privește bunăstarea mentală. Toate țările se află în plaja 3,5–4,5 de valori pe scala de șase puncte utilizată în această anchetă. Valorile trei și patru sunt mijlocul scalei. Cummins, Lau și Davern (2012) consideră că bunăstarea subiectivă este sub control homeostatic adică mecanisme psihologice adaptative ajustează trăirile mentale pentru a permite supraviețuirea. Datele din ancheta aceasta oferă suport acestei teorii pentru dimensiunea afectivă. În ceea ce privește satisfacția cu viața observăm diferențe mai mari cel puțin între țările de la extreme: Grecia și Bulgaria față de Finlanda și Danemarca.

Grafic 2

Satisfacția cu viața și bunăstarea mentală în Uniunea Europeană, 2016, medii

Q4. Luând totul în considerație, cât de mulțumit sunteți cu viața dvs în prezent? Vă rog utilizați o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „foarte nemulțumit” și 10 „foarte mulțumit”.

Q51. Vă rog indicați pentru fiecare din următoarele 5 afirmații, care se apropie cel mai mult de ceea ce ați simțit în ultimele 2 săptămâni. (1) M-am simțit vesel(ă) și optimist(ă); (2) M-am simțit calm(ă) și relaxat(ă); (3) M-am simțit activ(ă) și plin(ă) de energie; (4) M-am trezit simțindu-mă înviorat(ă) și odihnit(ă); (5) Ziua a fost plină de lucrurile care mă interesează. 1. Tot timpul; 2. În cea mai mare parte a timpului; 3. Mai mult din jumătatea timpului; 4. Mai puțin din jumătatea timpului; 5. Uneori; 6. Niciodată. *Notă:* Pentru fiecare variabilă din scală am inversat valorile astfel încât codul 1 reprezintă situația „Niciodată” iar codul 6 reprezintă situația „Tot timpul”. Variabilele cu valorile inversate au fost folosite pentru a calculat o variabilă compusă folosind media aritmetică. Am utilizat doar persoanele cu răspuns complet la cele cinci afirmații care constituie scala bunăstării mentale (listwise) și cu răspuns atât la satisfacția cu viața cât și la bunăstarea mentală.

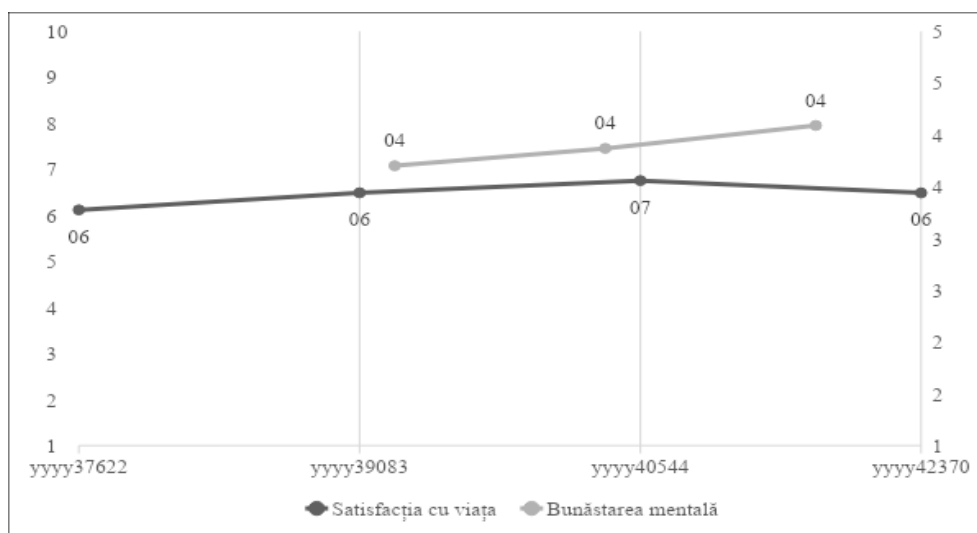
BUNĂSTAREA SUBIECTIVĂ ÎN ROMÂNIA: TENDINȚĂ ȘI DIFERENȚE ÎNTRE GRUPURI SOCIALE

Bunăstarea subiectivă în România este relativ stabilă (*Grafic 3*), chiar dacă există un model ușor ascendent, de îmbunătățire a stării de spirit. Satisfacția cu viața se încadrează pentru toate valorile în plaja șase și șapte, puțin peste valorile de mijloc cinci și șase. Avem o situație asemănătoare și pe scala specifică bunăstării mentale. Pentru acest gen de măsurători este dificil de înregistrat o schimbare importantă într-o perioadă scurtă de 15 ani. Literatura de specialitate sugerează că satisfacția cu viața este mai sensibilă la evenimente micro și macro care afectează resursele materiale, pe când trăirile afective sunt mai sensibile la

evenimente care influențează, de exemplu, relațiile personale. Perioada dintre anii 2011 și 2016 a pus România în fața unor evenimente dificile – de exemplu, protestele pentru oprirea proiectului de exploatare minieră din Roșia Montana, incendiul din Colectiv – care au contribuit la instabilitatea politică a țării. Literatura de specialitate consemnează relația dintre modul de funcționare a democrației și satisfacția cu viața sugerând o relație circulară: când democrația nu funcționează conform așteptărilor satisfacția cu viața scade, iar nemulțumirea poate duce la mișcări sociale care schimbă sau transformă regimurile politice și formele de guvernare (Inglehart și Klingemann, 2000).

Grafic 3

Bunăstarea subiectivă în România, anii 2003–2016, medii

Q4. Luând totul în considerație, cât de mulțumit sunteți cu viața dvs în prezent? Vă rog utilizați o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „foarte nemulțumit” și 10 „foarte mulțumit”.

Q51. Vă rog indicați pentru fiecare din următoarele 5 afirmații, care se apropie cel mai mult de ceea ce ați simțit în ultimele 2 săptămâni. (1) M-am simțit vesel(ă) și optimist(ă); (2) M-am simțit calm(ă) și relaxat(ă); (3) M-am simțit activ(ă) și plin(ă) de energie; (4) M-am trezit simțindu-mă înviorat(ă) și odihnit(ă); (5) Ziua a fost plină de lucrurile care mă interesează. 1. Tot timpul; 2. În cea mai mare parte a timpului; 3. Mai mult din jumătatea timpului; 4. Mai puțin din jumătatea timpului; 5. Uneori; 6. Niciodată. *Notă:* Pentru fiecare variabilă din scală am inversat valorile astfel încât codul 1 reprezintă situația „Niciodată” iar codul 6 reprezintă situația „Tot timpul”. Variabilele cu valorile inversate au fost folosite pentru a calcula o variabilă compusă folosind media aritmetică. Am utilizat doar persoanele cu răspuns complet la cele cinci afirmații care constituie scala bunăstării mentale (listwise) și cu răspuns atât la satisfacția cu viața cât și la bunăstarea mentală.

Bunăstarea subiectivă variază în funcție de caracteristicile sociodemografice cum ar fi sexul respondentului, vârsta și educația acestuia, dar și venitul sau statutul ocupațional. De asemenea, ea poate varia în funcție de anumite

caracteristici ale vieții sociale, de exemplu accesul la servicii. Analizele care urmează iau în considerare bunăstarea subiectivă pentru dimensiunile cognitivă și afectivă pe grupuri sociodemografice, precum și în funcție de dificultatea percepută de acces la diferite servicii importante pentru o calitate a vieții ridicată. Analiza de regresie adaugă, pe lângă predictorii sociodemografici și de acces, un indice de deprivare materială, un indice de excluziune socială (percepută) și evaluarea modului în care funcționează democrația. Putem vedea astfel dacă este suficient să avem resurse materiale sau este important și să simțim că facem parte dintr-o societate stabilă unde oamenii se simt apropiați de semenii lor.

SATISFAȚIA CU VIAȚA

Caracteristicile sociodemografice avute în vedere aici sunt sexul, vârsta, prezența unei boli cronice, nivelul de educație absolvit, statutul de pensionar, venitul echivalat în cuartile, aprecierea capacității gospodăriei de a face față necesităților.

Tabelul nr. 1 arată că satisfacția cu viața scade pe măsură ce vârsta crește. Persoanele de peste 50 de ani și peste au niveluri similare de satisfacție, dar simțitor mai mici față de cei mai tineri. Statutul de pensionar nu aduce o stare de spirit bună, iar peisajul social pare să îi expună la incertitudini importante pe vârstnici. Cei cu studii primare au cel mai scăzut nivel de satisfacție cu viața, iar absolvirea unui nivel superior aduce un nivel mai mare al acesteia. Educația, prin oportunitățile deschise, este o resursă cheie pentru o stare de spirit bună. Venitul propriu-zis indică două grupe de satisfacție, cei sub mediană și cei peste mediană. Venitul subiectiv, ușurința percepută cu care sunt satisfăcute necesitățile gospodăriei cu veniturile disponibile, ne arată că cei care apreciază că se descurcă destul de ușor, ușor sau foarte ușor au o satisfacție cu viața mai ridicată față de celelalte grupuri. Dar aceștia reprezintă doar 1/3 din populație.

Tabelul nr. 1

Satisfacția cu viața pentru diferite categorii sociale, România, 2016, medii

	Satisfacția cu viața		
	Medie	Diferențe semnificative statistic	Abatere standard
Gen			
Femeie	6,5	nss*	2,4
Bărbat	6,5	nss	2,4
Grupa de vârstă			
18–24 ani	7,4	dss**: (+)*** 35+	1,9
25–34 ani	7,1	dss: (+) 50+	2,2
35–49 ani	6,8	dss: (–) 18–24, (+) 50+	2,3
50–64 ani	6,1	dss: (–) 18–49	2,5

Tabelul nr. 1 (continuare)

65+ ani	5,7	dss: (-) 18-49	2,4
Are boală cronică			
Nu	6,7	p<0,01	2,3
Da	5,7		2,5
Educație			
ISCED 0-2 (primar)	5,6	dss: (-) ISCED 3-8	2,5
ISCED 3-4 (secundar, inclusiv postliceal)	6,7	dss: (-) ISCED 5-8, (+) ISCED 0-2	2,3
ISCED 5-8 (terțiar)	7,5	dss: (+) ISCED 0-4	1,8
Pensionar			
Nu	6,8	p<0,01	2,3
Da	5,7		2,4
Venit disponibil****			
Cuartila 1	5,6	dss: (-) C3-4	2,7
Cuartila 2	6,1	dss: (-) C3-4	2,5
Cuartila 3	6,7	dss: (+) C1-2	2,3
Cuartila 4	6,8	dss: (+) C1-2	2,1
Dacă vă gândiți la venitul total lunar al gospodăriei dvs., ați spune că faceți față necesităților:			
Foarte greu	4,7	dss: (-) Toate	2,6
Cu greu	5,9	dss: (-) Cu oarecare dificultate – Ușor, (+) Foarte greu	2,2
Cu oarecare dificultate	6,6	dss: (-) Ușor, (+) Foarte greu– Greu	2,3
Destul de ușor SAU ușor SAU foarte ușor	7,4	dss: (+) Toate	2,00
<p>* nss = nu este semnificativă statistică diferența între medii (p calculat > 0,05); ** dss = diferența față de media grupurilor notate după : este semnificativă statistic (p calculat <= 0,05); *** semnul (+) sau semnul (-) denotă o medie mai mare a grupului de pe rând față de grupul din dreptul semnelui. De exemplu, semnul (+) din această celulă semnifică că media satisfacției cu viața este mai mare pentru grupul 18-24 ani față de toate persoanele cu vârste mai mari sau egale cu 35+ ani. **** Avem informație pentru 791 cazuri din 1 004.</p> <p><i>Alte note:</i> Analizele sunt realizate folosind cazurile disponibile pentru fiecare relație bivariată. Am utilizat testul t pentru eșantioane independente și one-way ANOVA în IBM SPSS 23. Datele sunt ponderate cu variabila furnizată de depozitarul bazei de date. În tabel sunt notate doar situațiile în care p<0.05. Venitul disponibil este derivat din venitul gospodăriei iar împărțirea pe quartile este realizată de depozitarul bazei de date. Cei care nu sunt pensionari sunt activi pe piața muncii fie șomeri, casnice(i), elev/student, în incapacitate de muncă datorită unei invalidități.</p>			

Accesul facil la servicii esențiale pentru activitățile cotidiene, dar și la cele care ne fac viața mai ușoară sau mai plăcută are impact asupra satisfacției cu viața. În anul 2016, 26% au apreciat ca fiind dificil accesul la mijloacele de transport în comun, 55% la cinema, teatru sau un centru cultural, 29% la zone de recreație sau spații verzi, respectiv 10% la magazin alimentar sau supermarket. Oamenii au fost rugați să se gândească la accesul fizic, distanță, program și alte aspecte similare. *Tabelul nr. 2* ne arată diferențe între mediile satisfacției cu viața pentru cei care au apreciat că le este foarte dificil sau mai degrabă dificil și cei care au apreciat că le

este foarte ușor sau mai degrabă ușor să acceseze aceste lucruri, cei dintâi fiind mai nemulțumiți cu viața lor. Se observă că satisfacția cu viața este mai ridicată atunci când oamenii pot accesa aceste servicii ușor. Veenhoven (2005) susține că oamenii se adaptează la condițiile de viață învățând să se descurce cu ce pot accesa. Desigur, aceasta nu poate fi o justificare a menținerii vreunei stări precare indiferent de domeniu.

Tabelul nr. 2

Satisfacția cu viața în funcție de dificultatea percepută de accesare a anumitor servicii, România, 2016, medii

	Medie	Abatere standard	p
Acces fizic, distanța, program și alte aspecte similare:			
Condiții privind mijloacele de transport în comun			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	5,9	2,2	<0,001
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	6,7	2,4	
Cinema, teatru sau centru cultural			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	6,4	2,4	0,042
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	6,7	2,3	
Zone de recreație sau spații verzi			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	6,2	2,3	0,003
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	6,7	2,4	
Magazin alimentar sau supermarket			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	5,9	2,1	0,007
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	6,6	2,4	
Am combinat variantele de răspuns inițiale foarte dificil și mai degrabă ușor, respectiv mai degrabă ușor și foarte ușor. Am utilizat testul t pentru eșantioane independente. Diferențele semnificative statistic (p calculat < 0,05) sunt notate prin îngroșarea (bold) mediei iar coloana p raportează valoarea p calculată în IBM SPSS 23. Datele sunt ponderate.			

Imaginea oferită de *Tabelul nr. 1* și *Tabelul nr. 2* este informativă, dar limitată pentru că ia în considerare o singură caracteristică în funcție de care ne așteptăm să varieze satisfacția cu viața. Pentru a reflecta adecvat complexitatea determinării satisfacției cu viața am rulat un model de regresie liniară multiplă care folosește simultan acești predictorii. Am înlocuit cuartilele de venit, pentru că această variabilă adună multe nonrăspunsuri, cu variabila prin care oamenii evaluează ușurința cu care gospodăria își poate satisface nevoile cu venitul disponibil dar și un indice de deprivare materială care reflectă situația materială obiectivă.

Acest model teoretic are patru piloni esențiali: accesul la serviciile care pot fi utilizate în mod cotidian făcându-ne viața mai ușoară și plăcută, deprivarea materială, sentimentul de excluziune socială și percepția despre cum funcționează democrația în România. Literatura de specialitate evidențiază că programele de guvernare care se concentrează exclusiv pe creșterea economică și, în general, a salariilor este necesară dar insuficientă (Abbott, Wallace și Sapsford 2016; Beck,

van der Maesen și Walker 2012). În paralel, cetățenii trebuie să simtă că au un rost în societate, iar aceasta le apreciază eforturile și le oferă sprijin atunci când au dificultăți, să simtă că trăiesc în armonie printre oameni cărora le pasă de semenii lor (Precupețu, Aartsen și Vasile 2019). Cum democrația este sistemul de guvernare care susține aceste idealuri, este necesar să vedem dacă mulțumirea față de cum funcționează aceasta influențează satisfacția cu viața.

Tabelul nr. 3 ne oferă rezultatele acestui model complex. Observăm cum prezența unei boli cronice nu are efect asupra satisfacției cu viața. Oamenii se adaptează la situații de acest gen, care nu pot fi redresate, satisfacția cu viața fiind sub control homeostatic (Cummins et al. 2014). Absența efectelor dificultății de acces la serviciile avute în vedere nu înseamnă că trebuie să le ignorăm. Această situație poate fi considerată tot un semn al adaptării.

Deprivarea materială și sentimentul de excluziune socială au un efect simultan. Observăm cum satisfacția cu viața se înrăutățește atunci când deprivarea materială se adâncește. La fel se întâmplă când persoana are un sentiment accentuat de excluziune socială. Așadar, pe lângă componenta materială a satisfacției, este important ca societatea să ofere pârgii pentru armonie socială, pentru recunoaștere socială. Oamenii au nevoie de un mediu stabil, iar atunci când mulțumirea cu felul în care funcționează democrația crește, la fel se întâmplă și cu satisfacția cu viața. Datele arată, de asemenea, că pensionarii, prin comparație cu celelalte statute ocupaționale (activ pe piața muncii, șomer, persoană casnică, elev/student etc.), au un nivel mai redus al satisfacției cu viața.

Tabelul nr. 3

Determinările satisfacției cu viața, România, 2016

	M1	M2	M3	M4
R^2 ajustat / p	10%	12%	16%	25%
(Constanta)	9,88	9,05	10,31	10,37
Respondentul (R) este bărbat	-0,35	-0,31	-0,37	-0,27
Vârsta R în ani împliniți	-0,09	-0,10	-0,11	-0,10
Vârsta R în ani împliniți la pătrat ¹	0,001	0,001	0,001	0,001
R are o boală cronică ²	-0,38	-0,38	-0,21	-0,17
R a absolvit învățământ primar (ISCED 0-2) ³	-1,49	-1,42	-0,67	-0,43
R a absolvit învățământ secundar (ISCED 3-4) ³	-0,49	-0,47	-0,06	0,07
R este pensionar(ă) ⁴	-0,46	-0,54	-0,56	-0,71
R are acces facil mijloacele de transport în comun ⁵		0,46	0,40	0,15
R are acces facil la cinema, teatru sau centru cultural ⁵		-0,14	-0,18	-0,05
R are acces facil la zone de recreație sau spații verzi ⁵		0,23	0,18	0,11
R are acces facil la magazin alimentar sau supermarket ⁵		0,50	0,26	-0,09
(Deprivare materială) Numărul lucrurilor pe care nu și le poate permite gospodăria R ⁶			-0,15	-0,10
Dificultatea cu care gospodăria R face față necesităților cu venitul total lunar al acesteia ⁷			-0,29	-0,21

Tabelul nr. 3 (continuare)

⁸ Sentimentul R de excluziune socială				-0,54
Mulțumirea R cu felul în care funcționează democrația în România ⁹				0,21
<p>Analiză de regresie liniară multiplă cu variabila dependentă satisfacția cu viața măsurată pe scală de la 1 la 10 unde 10 = foarte mulțumit. n analiză = 809, n eșantion = 1004; R = respondent; $p < 0.05$ indică un efect la caracteristicii asupra satisfacției cu viața. Celulele colorate cu gri indică un efect semnificativ statistic ($p < 0,05$) asupra satisfacției cu viața.</p>				
<p>¹ Literatura de specialitate indică o relație nonliniară între vârstă și satisfacția cu viața. Satisfacția cu viața descrește odată cu înaintarea în vârstă, dar, la un anumit prag, această scădere se atenuază, oprește sau chiar observăm o creștere. Din punct de vedere tehnic, această posibilitate se verifică introducând în model alături de variabila originală și pătratul acesteia. Dacă pătratul variabilei este semnificativ statistic atunci avem indicii pentru o relație nonliniară.</p>				
<p>² Aveți vreo afecțiune cronică (v-a cauzat neplăceri o anumită perioadă de timp) fizică sau psihică, boală sau handicap? Prin afecțiune cronică (de durată) mă refer la acea boală sau problemă de sănătate care a durat sau este de așteptat să dureze 6 luni sau mai mult.</p>				
<p>³ Categoria de referință pentru educație este absolvent de învățământ terțiar ISCED 5–8.</p>				
<p>⁴ Pensionarii sunt comparați cu persoanele active pe piața muncii, șomerii, persoanele casnice, elevii/studentii și alte situații. Categoria care înglobează toate aceste situații este eterogenă ca situații și, implicit, comportamente și atitudini, dar apelez la acest compromis dat fiind numărul mic de cazuri din grupurile separate care nu permit comparații adecvate.</p>				
<p>⁵ Gândindu-vă la accesul fizic, distanța, program și alte aspecte similare, cum ați descrie accesul dvs. la următoarele servicii? Patru variante de răspuns restrânse în două: foarte dificil + mai degrabă dificil, foarte ușor + mai degrabă ușor.</p>				
<p>⁶ Acest indice este construit pornind de la întrebarea: Există unele lucruri pe care mulți oameni nu și le pot permite, chiar dacă le plac. Pentru fiecare dintre următoarele lucruri de pe această listă, vă rog să specificați dacă gospodăria dvs. și-l permite în cazul în care vi-l doriți: (1) Menținerea unei temperaturi adecvate în locuință, (2) O săptămână de vacanță pe an plătită, departe de casă (nu la rude), (3) Înlocuirea unei piese de mobilier uzate, (4) O masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, dacă doriți acest lucru, (5) Cumpărarea de haine noi, și nu la mâna a doua, (6) Invitarea unor prieteni sau rude la masă sau la un pahar cel puțin o dată pe lună.</p>				
<p>⁷ O gospodărie poate avea diverse surse de venit și mai mult de un membru al gospodăriei poate contribui la acest venit. Dacă vă gândiți la venitul total lunar al gospodăriei dvs. ați spune că faceți față necesităților: 1) foarte ușor, 2) ușor, 3) destul de ușor, 4) cu oarecare dificultate, 5) cu greu, 6) foarte greu.</p>				
<p>⁸ Acest indice este construit ca medie a răspunsurilor la patru afirmații pentru care R își exprimă acordul sau dezacordul pe scala 1) dezacord total, 2) dezacord, 3) nici acord nici dezacord, 4) acord, 5) acord total. Afirmațiile sunt: (1) Mă simt exclus(ă) din societate, (2) În ziua de azi, viața a devenit atât de complicată, încât aproape nu-mi pot găsi drumul, (3) Simt că valoarea a ceea ce fac nu este recunoscută de oamenii pe care îi întâlnesc, (4) Unii oameni mă privesc de sus datorită locului de muncă sau a venitului meu. Sunt incluși în analiză doar R cu răspuns la toate cele patru afirmații.</p>				
<p>⁹ Per ansamblu, cât de mulțumit(ă) sunteți de felul în care funcționează democrația în România. Vă rog să folosiți o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă foarte nemulțumit(ă) iar 10 înseamnă foarte mulțumit(ă).</p>				

BUNĂSTAREA MENTALĂ

Bunăstarea mentală implică trăiri și emoții pozitive, fiind o stare de bine care asigură buna funcționare cotidiană a persoanei.

Scala WHO-5 (World Health Organization) (Topp et al. 2015), utilizată în *European Quality of Life Survey*, întreabă despre optimism, relaxare, tonus mental și fizic, prezența în viața cotidiană a oamenilor a lucrurilor interesante. Dacă persoana experimentează rar în ultimele două săptămâni plăcerea, senzația de odihnă și relaxare, iar zilele sale nu includ lucruri interesante pentru aceasta, atunci bunăstarea mentală este redusă apărând riscul declanșării depresiei. Deși bunăstarea mentală este corelată cu satisfacția cu viața, corelația este mai slabă față de cea dintre satisfacția cu viața și fericire (coeficientul de corelație Pearson variază între 0,27 în Luxemburg și 0,55 în Suedia). *Graficul 2* arată valorile bunăstării mentale în Uniunea Europeană.

Analizele bivariate folosind aceleași caracteristici discutate la satisfacția cu viața arată o imagine similară, dar cu câteva diferențe (*Tabelul nr. 4*). Bărbații au un nivel mai ridicat de bunăstare mentală. Înaintarea în vârstă este asociată cu reducerea bunăstării mentale. Studiile sugerează că bunăstarea mentală redusă are efecte fizice negative, lucru care îi expune la un dublu risc pe vârșnici, având în vedere deteriorarea probabilă a sănătății odată cu înaintea în vârstă.

Tabelul nr. 4

Bunăstarea mentală pentru diferite categorii sociale, România, 2016, medii

	Bunăstarea mentală		
	Medie	Diferențe semnificative statistic	Abatere standard
Gen			
Femeie	3,9	p<0,01	1,2
Bărbat	4,2		1,2
Grupa de vârstă			
18-24 ani	4,7	dss*: (+) 35+	1,2
25-34 ani	4,4	dss: (+) 50+	1,1
35-49 ani	4,2	dss: (-) 18-24, (+) 65+	1,0
50-64 ani	4,0	dss: (-) 18-34, (+) 65+	1,2
65+ ani	3,5	dss: (-) 18-64	1,3
Are boală cronică			
Nu	4,2	p<0,01	1,1
Da	3,5		1,3
Educație			
ISCED 0-2 (primar)	3,7	dss: -) ISCED 3-8	1,3
ISCED 3-4 (secundar, inclusiv postliceal)	4,2	dss: (-) ISCED 5-8, (+) ISCED 0-2	1,1
ISCED 5-8 (terțiar)	4,6	dss: (+) ISCED 0-4	1,1

Tabelul nr. 4 (continuare)

Pensionar			
Nu	4,3	p<0,01	1,1
Da	3,5		1,2
Venit echivalat*			
Cuartila 1	3,8	dss: (-) C3-4	1,4
Cuartila 2	3,8	dss: (-) C3-4	1,1
Cuartila 3	4,3	dss: (+) C1-2	1,1
Cuartila 4	4,3	dss: (+) C1-2	1,0
Dacă vă gândiți la venitul total lunar al gospodăriei dvs., ați spune că faceți față necesităților:			
Foarte greu	3,2	dss: (-) Toate	1,2
Cu greu	3,8	dss: (+) Foarte greu, (-) Restul	1,2
Cu oarecare dificultate	4,2	dss: (+) Foarte greu SAU greu, (-) Ușor	1,1
Destul de ușor SAU ușor SAU foarte ușor	4,6	dss: (+) Toate	0,9
<p>* dss = diferența față de media grupurilor notate după : este semnificativă statistică (p calculat <= 0,05); *** semnul (+) sau semnul (-) denotă o medie mai mare a grupului de pe rând față de grupul din dreptul semnului. De exemplu, semnul (+) din această celulă semnifică că media bunăstării mentale este mai mare pentru grupul 18-24 ani față de toate persoanele cu vârste mai mari sau egale cu 35+ ani; **** Avem informație pentru 791 cazuri din 1004.</p> <p><i>Alte note:</i> Analizele sunt realizate folosind cazurile disponibile pentru fiecare relație bivariată. Am utilizat testul t pentru eșantioane independente și one-way ANOVA în IBM SPSS 23. Datele sunt ponderate cu variabila furnizată de depozitarul bazei de date. În tabel sunt notate doar situațiile în care p<0.05. Venitul disponibil este derivat din venitul gospodăriei iar împărțirea pe quartile este realizată de depozitarul bazei de date. Cei care nu sunt pensionari sunt activi pe piața muncii fie șomeri, casnice(i), elev/student, în incapacitate de muncă datorită unei invalidități.</p>			

Tabelul nr. 5 arată relații similare celor demonstrate în cazul indicatorului de satisfacție cu viața. Cu excepția accesului la infrastructură culturală, accesul facil îmbunătățește sănătatea mentală.

Tabelul nr. 5

Bunăstarea mentală în funcție de dificultatea percepută de accesare a anumitor servicii, România, 2016, medii

	Medie	Abatere standard	p
Acces fizic, distanța, program și alte aspecte similare:			
Condiții privind mijloacele de transport în comun			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	3,9	1,2	0,004
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	4,2	1,2	
Cinema, teatru sau centru cultural			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	4,1	1,2	0,174
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	4,2	1,1	
Zone de recreație sau spații verzi			

Tabelul nr. 5 (continuare)

Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	3,9	1,3	0,035
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	4,2	1,2	
Magazin alimentar sau supermarket			
Foarte dificil SAU mai degrabă dificil	3,8	1,2	0,026
Mai degrabă ușor SAU foarte ușor	4,1	1,2	
Am combinat variantele de răspuns inițiale foarte dificil și mai degrabă ușor, respectiv mai degrabă ușor și foarte ușor. Am utilizat testul t pentru eșantioane independente. Diferențele semnificative statistic (p calculat $< 0,05$) sunt notate prin îngroșarea (bold) mediei iar coloana p raportează valoarea p calculată în IBM SPSS 23. Datele sunt ponderate.			

Înaintarea în vârstă aduce cu sine o degradare a acesteia. Factorii care degradează bunăstarea mentală sunt deprivarea materială și sentimentul de excluziune socială chiar și când controlăm pentru alți factori, inclusiv boala cronică.

Tabelul nr. 6

Determinările bunăstării mentale, România, 2016

	M1	M2	M3	M4
R^2 ajustat	16%	17%	26%	31%
(Constanta)	5,2	4,7	5,4	4,1
R este bărbat	0,13	0,15	0,11	0,13
Vârsta R în ani împliniți ¹	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01
R are o boală cronică ²	-0,20	-0,20	-0,09	-0,11
R a absolvit învățământ primar (ISCED 0-2) ³	-0,56	-0,52	0,00	0,09
R a absolvit învățământ secundar (ISCED 3-4) ³	-0,26	-0,25	0,03	0,06
R este pensionar(ă) ⁴	-0,14	-0,16	-0,15	-0,16
R are acces facil la mijloacele de transport în comun ⁵		0,21	0,16	0,05
R are acces facil la acceseze cinema, teatru sau centru cultural ⁵		-0,05	-0,08	0,00
R are acces facil la zone de recreație sau spații verzi ⁵		0,10	0,07	0,03
R are acces facil la magazin alimentar sau supermarket ⁵		0,25	0,09	-0,00
(Deprivare materială) Numărul lucrurilor pe care nu și le poate permite gospodăria R ⁶			-0,10	-0,07
Dificultatea cu care gospodăria R face față necesităților cu venitul total lunar al acesteia ⁷			-0,20	-0,16
Sentimentul R de excluziune socială ⁸				-0,32
Mulțumirea R cu felul în care funcționează democrația în România ⁹				0,01
Analiză de regresie liniară multiplă cu variabila dependentă bunăstarea mentală, variabilă compusă cu scorul minim 1 și scorul maxim 6 care înseamnă cea mai pozitivă bunăstare mentală. n analiză = 806, n eșantion = 1004; R = respondent. Celulele colorate cu gri indică un efect semnificativ statistic ($p < 0,05$) asupra bunăstării mentale.				
¹ Am verificat dacă există o eventuală relație nonliniară între vârstă și bunăstarea mentală. Pentru că pătratul vârstei nu este semnificativ statistic în nici un model am decis să nu îl folosesc.				

² Aveți vreo afecțiune cronică (v-a cauzat neplăceri o anumită perioadă de timp) fizică sau psihică, boală sau handicap? Prin afecțiune cronică (de durată) mă refer la acea boală sau problemă de sănătate care a durat sau este de așteptat să dureze 6 luni sau mai mult.
³ Categoria de referință pentru educație este absolvent de învățământ terțiar ISCED 5–8.
⁴ Pensionarii sunt comparați cu persoanele active pe piața muncii, șomerii, persoanele casnice, elevii/studentii și alte situații. Categoria care înglobează toate aceste situații este eterogenă ca situații și, implicit, comportamente și atitudini, dar apelez la acest compromis dat fiind numărul mic de cazuri din grupurile separate care nu permit comparații adecvate.
⁵ Gândindu-vă la accesul fizic, distanța, program și alte aspecte similare, cum ați descrie accesul dvs. la următoarele servicii? Am restrâns cele patru variante de răspuns în două: foarte dificil + mai degrabă dificil, foarte ușor + mai degrabă ușor.
⁶ Acest indice este construit pornind de la întrebarea: Există unele lucruri pe care mulți oameni nu și le pot permite, chiar dacă le plac. Pentru fiecare dintre următoarele lucruri de pe această listă, vă rog să specificați dacă gospodăria dvs. și-l permite în cazul în care vi-l doriți: (1) Menținerea unei temperaturi adecvate în locuință, (2) O săptămână de vacanță pe an plătită, departe de casă (nu la rude), (3) Înlocuirea unei piese de mobilier uzate, (4) O masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, dacă doriți acest lucru, (5) Cumpărarea de haine noi, și nu la mâna a doua, (6) Invitarea unor prieteni sau rude la masă sau la un pahar cel puțin o dată pe lună
⁷ O gospodărie poate avea diverse surse de venit și mai mult de un membru al gospodăriei poate contribui la acest venit. Dacă vă gândiți la venitul total lunar al gospodăriei dvs. ați spune că faceți față necesităților: 1) foarte ușor, 2) ușor, 3) destul de ușor, 4) cu oarecare dificultate, 5) cu greu, 6) foarte greu.
⁸ Acest indice este construit ca medie a răspunsurilor la patru afirmații pentru care R își exprimă acordul sau dezacordul pe scala 1) dezacord total, 2) dezacord, 3) nici acord nici dezacord, 4) acord, 5) acord total. Afirmațiile sunt: (1) Mă simt exclus(ă) din societate, (2) În ziua de azi, viața a devenit atât de complicată, încât aproape nu-mi pot găsi drumul, (3) Simt că valoarea a ceea ce fac nu este recunoscută de oamenii pe care îi întâlnesc, (4) Unii oameni mă privesc de sus datorită locului de muncă sau a venitului meu. Sunt incluși în analiză doar R cu răspuns la toate cele patru afirmații.
⁹ Per ansamblu, cât de mulțumit(ă) sunteți de felul în care funcționează democrația în România. Vă rog să folosiți o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă foarte nemulțumit(ă) iar 10 înseamnă foarte mulțumit(ă).

CONCLUZII

- România se află printre țările cu cetățeni mai degrabă nesatisfăcuți cu viața. România este mai asemănătoare cu țările din Europa de Est ca nivel al mulțumirii cu viața. Acest lucru este firesc având în vedere gradul mai redus de dezvoltare economică al acestor țări.

- Satisfacția medie cu viața nu cunoaște modificări importante în intervalul analizat, 2003–2016. România a trecut printr-o perioadă dificilă de tranziție de la economia centralizată din comunism la economia de piață din postcomunism. Lucrurile bune care au fost câștigate prin schimbarea regimului și care au fost realizate după 1989 au pus România pe drumul îmbunătățirii stării de spirit. Șocul crizei economice globale începute în anul 2008 și evenimentele sociale și politice importante care s-au întâmplat între cele două momente de timp și nu au o legătură evidentă cu criza economică (protestele pentru încetarea exploatarea minierii din

Roșia Montana, incendiul din Colectiv) sunt piedici în plan cognitiv și mai puțin în plan afectiv.

- Vârșnicii au o stare de spirit mai proastă față de categoriile mai tinere. Ieșirea din viața profesională activă nu aduce liniște. Nu putem pune această situație doar pe seama îmbătrânirii, a deteriorării sănătății etc.

- Nu este suficientă concentrarea guvernării pe reducerea deprivării materiale. Este esențial să avem resurse materiale, dar ele nu sunt suficiente pentru o stare de spirit pozitivă. Trebuie să simțim că trăim într-o societate armonioasă, unde persoana se simte integrată, iar eforturile sale sunt recunoscute de semenii. Reducerea excluziunii sociale trebuie să fie o prioritate pe agenda publică. Dispariția efectului educației asupra stării de spirit în modelul cu toți predictorii arată că deprivarea materială și excluziunea socială nu discriminează. Toți oamenii trebuie să primească șansa la integrare socială.

BIBLIOGRAFIE

- Abbott, Pamela, Claire Wallace, and Roger Sapsford. 2016. *The Decent Society: Planning for Social Quality*. Routledge Advances in Sociology. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Beck, Wolfgang, Laurent J. G. van der Maesen, and Alan Walker. 2012. "Theoretical Foundations". In *Social Quality: From Theory to Indicators*, edited by Laurent J. G. van der Maesen and Alan Walker, 44–69. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Cummins, Robert A. 2003. "Normative Life Satisfaction: Measurement Issues and a Homeostatic Model". *Social Indicators Research* 64 (2): 225–256.
- Cummins, Robert A., Ning Li, Mark Wooden, și Mark Stokes. 2014. "A Demonstration of Set-Points for Subjective Wellbeing". *Journal of Happiness Studies* 15: 183–206.
- Eurofound. 2017. *European Quality of Life Survey 2016: Quality of Life, Quality of Public Services, and Quality of Society*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Inglehart, Ronald, și Hans-Dieter Klingemann. 2000. "Genes, Culture, Democracy, and Happiness". In *Culture and Subjective Well-Being*, edited by Ed Diener and Eunkook M. Suh, 165–83. MIT Press.
- OECD. 2013. "OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-Being". OECD Publishing.
- Precupețu, Iuliana, Marja Aartsen, and Marian Vasile. 2019. "Social Exclusion and Mental Wellbeing in Older Romanians". *Social Inclusion* 7 (3): 4.
- Topp, Christian Winther, Søren Dinesen Østergaard, Susan Søndergaard, și Per Bech. 2015. "The WHO-5 Well-Being Index: A Systematic Review of the Literature". *Psychotherapy and Psychosomatics* 84: 167–176.
- Veenhoven, Ruut. 2005. "Happiness in Hardship". In *Economics and Happiness: Framing the Analysis*, edited by Luigino Bruni and Pier Luigi Porta, 248–66. Oxford: Oxford University Press.

Primit 26.06.2019

Acceptat 3.09.2019